

prof. dr hab. Maciej Witek

PRAGMATYKA

rok akademicki 2025/2026, semestr zimowy

Temat 4:

Okazjonalność

PRZYPOMNIENIE

Pragmatyka:

- nauka badająca te aspekty **znaczenia** i funkcji wypowiedzi, które są zależne od jej **kontekstu**;
- studia nad zależnością **znaczenia** i funkcji wypowiedzi od **kontekstu**.

Przedmiot pragmatyki:

- pragmatyczne aspekty znaczenia wypowiedzi, tj. znaczenie wypowiedzi *minus* jego aspekty semantyczne.

PRZYPOMNIENIE

Pragmatyka:

- nauka badająca te aspekty **znaczenia** i funkcji wypowiedzi, które są zależne od jej **kontekstu**;
- studia nad zależnością **znaczenia** i funkcji wypowiedzi od **kontekstu**.

Przedmiot pragmatyki:

- pragmatyczne aspekty znaczenia wypowiedzi, tj. znaczenie wypowiedzi *minus* jego aspekty semantyczne.

WAŻNE

- w wypadku okazjonalności możemy mówić o reprezentowaniu zależności od kontekstu w strukturze językowej;
- zjawisko okazjonalności znajduje się więc na przecięciu pól badawczych semantyki i pragmatyki.

Dwa terminy:

- okazjonalność (ang. *indexicality*);
- deiktyczność.

ang. *indexical expressions* — wyrażenia okazjonalne

gr. *deixis* — pokazywanie lub wskazywanie

Dwa terminy:

- okazjonalność (ang. *indexicality*);
- deiktyczność.

ang. *indexical expressions* — wyrażenia okazjonalne

gr. *deixis* — pokazywanie lub wskazywanie

Deiktyczność dotyczy w pierwszym rzędzie sposobu, w jaki cechy **kontekstu wypowiedzi** lub **zdarzenia mownego** są **kodowane** lub **gramatyzowane** w języku.

Levinson 2010: 60

Dwa terminy:

- okazjonalność (ang. *indexicality*);
- deiktyczność.

ang. *indexical expressions* — wyrażenia okazjonalne

gr. *deixis* — pokazywanie lub wskazywanie

Deiktyczność dotyczy w pierwszym rzędzie sposobu, w jaki cechy **kontekstu wypowiedzi** lub **zdarzenia mownego** są **kodowane** lub **gramatyzowane** w języku.

Levinson 2010: 60

- zaimki wskazujące (*to, ten, tamten, ...*)
i zaimki osobowe (*ja, ty, ona, on, ...*);
- czas gramatyczny;
- przysłówki czasu i miejsca (*teraz, dziś, ...; tutaj, tam, ...*).

Dwa terminy:

- okazjonalność (ang. *indexicality*);
- deiktyczność.

ang. *indexical expressions* — wyrażenia okazjonalne

gr. *deixis* — pokazywanie lub wskazywanie

Deiktyczność dotyczy w pierwszym rzędzie sposobu, w jaki cechy **kontekstu wypowiedzi** lub **zdarzenia mownego** są **kodowane** lub **gramatyzowane** w języku.

Levinson 2015: 60

CEL:

- przedstawić trzy rozwinięcia ww. idei:
 - podejście inspirowane semantyką dwuwymiarową,
 - podejście inspirowaną semantyką okazowo-zwrotnych warunków prawdziwości,
 - podejście językoznawcze.

(1) Wracam za godzinę.

(1) Wracam za godzinę.

(2) Byłem tam wczoraj.

- (1) Wracam za godzinę.
- (2) Byłem tam wczoraj.
- (3) Pada śnieg.

- (1) Wracam za godzinę.
- (2) Byłem tam wczoraj.
- (3) Pada śnieg.
- (4) On jest pilotem.

- (1) Wracam za godzinę.
- (2) Byłem tam wczoraj.
- (3) Pada śnieg.
- (4) On jest pilotem.
- (5) Ten minister był szpiegiem.

- (1) Wracam za godzinę.
- (2) Byłem tam wczoraj.
- (3) Pada śnieg.
- (4) On jest pilotem.
- (5) Ten minister był szpiegiem.
- (6) Tutaj nudno, a tam się bawią.

- (1) Wracam za godzinę.
- (2) Byłem tam wczoraj.
- (3) Pada śnieg.
- (4) On jest pilotem.
- (5) Ten minister był szpiegiem.
- (6) Tutaj nudno, a tam się bawią.
- (7) Złowiłem wczoraj taaaką rybę.

- (1) Wracam za godzinę.
- (2) Byłem tam wczoraj.
- (3) Pada śnieg.
- (4) On jest pilotem.
- (5) Ten minister był szpiegiem.
- (6) Tutaj nudno, a tam się bawią.
- (7) Złowiłem wczoraj taaaką rybę.

Ważne:

- kluczem do uchwycenia warunków prawdziwości (tego, co powiedziane, treści) jest **forma logiczna**;

- (1) Wracam za godzinę.
- (2) Byłem tam wczoraj.
- (3) Pada śnieg.
- (4) On jest pilotem.
- (5) Ten minister był szpiegiem.
- (6) Tutaj nudno, a tam się bawią.
- (7) Złowiłem wczoraj taką rybę.

Ważne:

- kluczem do uchwycenia warunków prawdziwości (tego, co powiedziane, treści) jest **forma logiczna**;

Zatem:

- jak reprezentować formę logiczną ww. zdań?

Trzy podejścia do problemu okazjonalności:

- #1 semantyka dwuwymiarowa (ang. *2D semantics*),
- #2 teoria okazowo-zwrotnych warunków prawdziwości (ang. *token-reflexive truth conditions theory*);
- #3 podejście językoznawcze.

#1 semantyka dwuwymiarowa (ang. *2D semantics*)

- wyrażenia okazjonalne z punktu semantyki 2D (semantyka dwuwymiarowa); zob. D. Kaplan 1978.

Krótko o semantyce 1D:

- Semantyka „0D”: znaczenie = ekstensja (zakres);
- semantyka 1D: znaczenie = ekstensja + intensja (treść).

Krótko o semantyce 1D:

- Semantyka „0D”: znaczenie = ekstensja (zakres);
- semantyka 1D: znaczenie = ekstensja + intensja (treść).

Frege:

(**) Gwiazda Poranna = Gwiazda Wieczorna.

Krótko o semantyce 1D:

- Semantyka „0D”: znaczenie = ekstensja (zakres);
- semantyka 1D: znaczenie = ekstensja + intensja (treść).

Frege:

(**) Gwiazda Poranna = Gwiazda Wieczorna.

Istnieją dwa składniki znaczenia wyrażenia:

- ekstensja (desygnat, zakres),
- intensja (sens, treść).

Krótko o semantyce 1D:

- Semantyka „0D”: znaczenie = ekstensja (zakres);
- semantyka 1D: znaczenie = ekstensja + intensja (treść).

a jest G.

Krótko o semantyce 1D:

- Semantyka „0D”: znaczenie = ekstensja (zakres);
- semantyka 1D: znaczenie = ekstensja + intensja (treść).

a jest *G*.

- ekstensją terminu nazwowego „*a*” jest indywiduum;
- ekstensją predykatu „*G*” jest zbiór indywiduów;
- ekstensją zdania „*a* jest *G*” jest wartość logiczna.

Krótko o semantyce 1D:

- Semantyka „0D”: znaczenie = ekstensja (zakres);
- semantyka 1D: znaczenie = ekstensja + intensja (treść).

a jest *G*.

- ekstensją terminu nazwowego „*a*” jest indywiduum;
- ekstensją predykatu „*G*” jest zbiór indywiduów;
- ekstensją zdania „*a* jest *G*” jest wartość logiczna.

Zasada składalności dla ekstensji (\rightarrow **ZS_E**):

- ekstensja wyrażenia złożonego (np. zdania)
jest *funkcją* (tj. *zależy od*) ekstensji jego wyrażeń składowych.

Dygresja:

- ekstensja (tj. wartość logiczna) zdania ekstensjonalnego zależy **wyłącznie** od ekstensji jego wyrażeń składowych.

Dygresja:

- ekstensja (tj. wartość logiczna) zdania ekstensjonalnego zależy **wyłącznie** od ekstensji jego wyrażeń składowych.

$$\begin{array}{l} \text{(RP)} \quad G(a) \\ \quad \quad \underline{a = b} \\ \quad \quad G(b) \end{array}$$

Dygresja:

- ekstensja (tj. wartość logiczna) zdania ekstensjonalnego zależy **wyłącznie** od ekstensji jego wyrażeń składowych.

$$\begin{array}{l} \text{(RP)} \quad G(a) \\ \quad \quad \underline{a = b} \\ \quad \quad G(b) \end{array}$$

Listonosz z Niebuszewa podrywa Alicję.

Listonosz z Niebuszewa = szef rady osiedla.

Szef rady osiedla podrywa Alicję.

Dygresja:

- ekstensja (tj. wartość logiczna) zdania ekstensjonalnego zależy **wyłącznie** od ekstensji jego wyrażeń składowych.

$$\begin{array}{l} \text{(RP)} \quad G(a) \\ \quad \quad \underline{a = b} \\ \quad \quad G(b) \end{array}$$

Listonosz z Niebuszewa podrywa Alicję.

Listonosz z Niebuszewa = szef rady osiedla.

Szef rady osiedla podrywa Alicję.

Zenek myśli, że listonosz z Niebuszewa podrywa Alicję.

Listonosz z Niebuszewa = szef rady osiedla.

Zenek myśli, że szef rady osiedla podrywa Alicję.

Krótko o semantyce 1D:

- Semantyka „0D”: znaczenie = ekstensja (zakres);
- semantyka 1D: znaczenie = ekstensja + intensja (treść).

a jest *G*.

- ekstensją terminu nazwowego „*a*” jest indywiduum;
- ekstensją predykatu „*G*” jest zbiór indywiduów;
- ekstensją zdania „*a* jest *G*” jest wartość logiczna.

Zasada składalności dla ekstensji (\rightarrow **ZS_E**):

- ekstensja wyrażenia złożonego (np. zdania)
jest funkcją ekstensji jego wyrażeń składowych.

Krótko o semantyce 1D:

- Semantyka „0D”: znaczenie = ekstensja (zakres);
- semantyka 1D: znaczenie = ekstensja + intensja (treść).

a jest *G*.

- ekstensją terminu nazwowego „*a*” jest indywiduum;
- ekstensją predykatu „*G*” jest zbiór indywiduów;
- ekstensją zdania „*a* jest *G*” jest wartość logiczna.

Zasada składalności dla ekstensji (\rightarrow **ZS_E**):

- ekstensja wyrażenia złożonego (np. zdania)
jest funkcją ekstensji jego wyrażen składowych.

Pytanie:

- Jak reprezentować intensje wyrażen?

Krótko o semantyce 1D:

- Semantyka „0D”: znaczenie = ekstensja (zakres);
- semantyka 1D: znaczenie = ekstensja + intensja (treść).

a jest *G*.

- ekstensją terminu nazwowego „*a*” jest indywiduum;
- ekstensją predykatu „*G*” jest zbiór indywiduów;
- ekstensją zdania „*a* jest *G*” jest wartość logiczna.

Zasada składalności dla ekstensji (\rightarrow **ZS_E**):

- ekstensja wyrażenia złożonego (np. zdania) jest funkcją ekstensji jego wyrażenń składowych.

Główna idea:

- Intensje są funkcjami z możliwych światów w ekstensje.

Krótko o semantyce 1D:

- Semantyka „0D”: znaczenie = ekstensja (zakres);
- semantyka 1D: znaczenie = ekstensja + intensja (treść).

a jest *G*.

- intensją terminu nazwowego „*a*” jest funkcja z możliwych światów w indywidua;
- intensją predykatu „*G*” jest funkcja z możliwych światów w zbiory indywiduów;
- intensją zdania jest funkcja z możliwych światów w wartości logiczne:

Krótko o semantyce 1D:

- Semantyka „0D”: znaczenie = ekstensja (zakres);
- semantyka 1D: znaczenie = ekstensja + intensja (treść).

a jest *G*.

- intensją terminu nazwowego „*a*” jest funkcja z możliwych światów w indywidua;
- intensją predykatu „*G*” jest funkcja z możliwych światów w zbiory indywiduów;
- intensją zdania jest funkcja z możliwych światów w wartości logiczne:

Zasada składalności dla intensji (\rightarrow **ZS_I**):

- intensja wyrażenia złożonego (np. zdania) jest *funkcją* (tj. *zależy od*) intensji jego wyrażeń składowych.

Krótko o semantyce 1D:

- Semantyka „0D”: znaczenie = ekstensja (zakres);
- semantyka 1D: znaczenie = ekstensja + intensja (treść).

a jest *G*.

- intensją terminu nazwowego „*a*” jest funkcja z możliwych światów w indywidua;
- intensją predykatu „*G*” jest funkcja z możliwych światów w zbiory indywiduów;
- intensją zdania jest funkcja z możliwych światów w wartości logiczne:

$$f: W \rightarrow \{0, 1\}$$

Krótko o semantyce 1D:

- deskrypcje *versus* nazwy;
- nazwy jako sztywne desygnatory (ang. *rigid designators*), zob. Kripke 2001.

Krótko o semantyce 1D:

- deskrypcje *versus* nazwy;
- nazwy jako sztywne desygnatory (ang. *rigid designators*), zob. Kripke 2001.

(8) Andrzej Duda jest mężczyzną.

(9) Obecny Prezydent RP jest mężczyzną.

Krótko o semantyce 1D:

- deskrypcje *versus* nazwy;
- nazwy jako sztywne desygnatory (ang. *rigid designators*), zob. Kripke 2001.

(8) Andrzej Duda jest mężczyzną.

(9) Obecny Prezydent RP jest mężczyzną.

(10) 9 jest liczbą nieparzystą.

(11) Liczba planet jest liczbą nieparzystą.

Krótko o semantyce 1D:

- deskrypcje *versus* nazwy;
- nazwy jako sztywne desygnatory (ang. *rigid designators*), zob. Kripke 2001.

(8) Andrzej Duda jest mężczyzną.

(9) Obecny Prezydent RP jest mężczyzną.

(10) 9 jest liczbą nieparzystą.

(11) Liczba planet jest liczbą nieparzystą.

(12) Jest konieczne, że 9 jest liczbą nieparzystą.

(13) Jest konieczne, że liczba planet jest liczbą nieparzystą.

Krótko o semantyce 2D:

Światy możliwe mogą pełnić dwie funkcje:

- światów rzeczywistych (ang. *actual worlds*, W_A),
- światów nierzeczywistych (ang. *counterfactual worlds*, W_C).

Krótko o semantyce 2D:

Światy możliwe mogą pełnić dwie funkcje:

- światów rzeczywistych (ang. *actual worlds*, W_A),
- światów nierzeczywistych (ang. *counterfactual worlds*, W_C).

Mamy trzy intensje:

- pierwotna: $W_A \rightarrow E$
- wtórna: $W_C \rightarrow E$
- 2D: $W_A \rightarrow (W_C \rightarrow E)$

Krótko o semantyce 2D:

Światy możliwe mogą pełnić dwie funkcje:

- światów rzeczywistych (ang. *actual worlds*, W_A),
- światów nierzeczywistych (ang. *counterfactual worlds*, W_C).

Mamy trzy intensje:

- pierwotna: $W_A \rightarrow E$
- wtórna: $W_C \rightarrow E$
- 2D: $W_A \rightarrow (W_C \rightarrow E)$

Kaplan:

- W_A = kontekst;
- intensja 2D wyrażenia X = językowe znaczenie wyrażenia X
= charakter wyrażenia X .

Krótko o semantyce 2D:

- (8) Andrzej Duda jest mężczyzną.
- (9) Obecny Prezydent RP jest mężczyzną.
- (25) On jest mężczyzną.
- (26) Ja jestem mężczyzną.
- (27) Ty jesteś mężczyzną.

Krótko o semantyce 2D:

- (8) Andrzej Duda jest mężczyzną.
- (9) Obecny Prezydent RP jest mężczyzną.
- (25) On jest mężczyzną.
- (26) Ja jestem mężczyzną.
- (27) Ty jesteś mężczyzną.

Możemy przyjąć, że treści wypowiedzi zdań (8) oraz (9) są **niezależna od kontekstu**.

$$W_c \rightarrow \{0, 1\}$$

Krótko o semantyce 2D:

- (8) Andrzej Duda jest mężczyzną.
- (9) Obecny Prezydent RP jest mężczyzną.
- (25) On jest mężczyzną.
- (26) Ja jestem mężczyzną.
- (27) Ty jesteś mężczyzną.

Możemy przyjąć, że treści wypowiedzi zdań (8) oraz (9) są **niezależna od kontekstu**.

$$W_C \rightarrow \{0, 1\}$$

Tymczasem treści wypowiedzi zdań od (25) do (27) są **zależne od kontekstu**!

$$W_A \rightarrow (W_C \rightarrow \{0, 1\}) \quad \text{gdzie } W_A \text{ — kontekst}$$

Krótko o semantyce 2D:

(14) Jestem teraz tutaj.

Krótko o semantyce 2D:

(14) Jestem teraz tutaj.

(15) Jest konieczne, że jestem teraz tutaj.

Krótko o semantyce 2D:

(14) Jestem teraz tutaj.

(15) Jest konieczne, że jestem teraz tutaj.

Wniosek:

- kontekst $\neq W_C$;
- kontekst $= W_A$;

Krótko o semantyce 2D:

(14) Jestem teraz tutaj.

(15) Jest konieczne, że jestem teraz tutaj.

Wniosek:

- kontekst $\neq W_C$;
- kontekst $= W_A$;
- zdanie wypowiedziane w W_A zyskuje intensję wtórną (**treść**),
czyli $W_C \rightarrow \{0, 1\}$;
- zdanie typ ma **charakter** (funkcję 2D),
czyli $W_A \rightarrow (W_C \rightarrow \{0, 1\})$;

Krótko o semantyce 2D:

(14) Jestem teraz tutaj.

(15) Jest konieczne, że jestem teraz tutaj.

Wniosek:

- kontekst $\neq W_C$;
- kontekst $= W_A$;
- zdanie wypowiedziane w W_A zyskuje intensję wtórną (**treść**),
czyli $W_C \rightarrow \{0, 1\}$;
- zdanie typ ma **charakter** (funkcję 2D),
czyli $W_A \rightarrow (W_C \rightarrow \{0, 1\})$;
- **charakter** = znaczenie **typów** wyrażeń okazjonalnych;
- **treść** = znaczenie **okazów** wyrażeń okazjonalnych;
- okaz (= wypowiedź) jako „zdanie typ w kontekście”.

Krótko o semantyce 2D:

$$\langle \alpha, i \rangle$$

$$i = \langle w, t, (x, y, z), n, o, \dots \rangle$$

Charakter *ja* → „*ja* odnosi się do nadawcy kontekstu”;
charakter *ty* → „*ty* odnosi się do odbiorcy kontekstu”;
charakter *teraz* → „*teraz* odnosi się do czasu kontekstu”;
charakter *tutaj* → „*tutaj* odnosi się do miejsca kontekstu”.

Ważne:

- to tzw. *automatyczne* wyrażenia okazjonalne;

Krótko o semantyce 2D:

$$\langle \alpha, i \rangle$$

$$i = \langle w, t, (x, y, z), n, o, \dots \rangle$$

Charakter *ja* → „*ja* odnosi się do nadawcy kontekstu”;
charakter *ty* → „*ty* odnosi się do odbiorcy kontekstu”;
charakter *teraz* → „*teraz* odnosi się do czasu kontekstu”;
charakter *tutaj* → „*tutaj* odnosi się do miejsca kontekstu”.

Ważne:

- to tzw. automatyczne wyrażenia okazjonalne;
- charakter jest funkcją z kontekstów (indeksów, W_A) w treści, czyli w funkcje z W_C w ekstensje.

Krótko o semantyce 2D:

$$\langle \alpha, i \rangle$$

$$i = \langle w, t, (x, y, z), n, o, \dots \rangle$$

Charakter *ja* \rightarrow „*ja* odnosi się do nadawcy kontekstu”;
charakter *ty* \rightarrow „*ty* odnosi się do odbiorcy kontekstu”;
charakter *teraz* \rightarrow „*teraz* odnosi się do czasu kontekstu”;
charakter *tutaj* \rightarrow „*tutaj* odnosi się do miejsca kontekstu”.

Ważne:

- to tzw. automatyczne wyrażenia okazjonalne;
- charakter jest funkcją z kontekstów (indeksów, W_A) w treści, czyli w funkcje z W_C w ekstensje.

$$W_A \rightarrow (W_C \rightarrow E)$$

$$W_A \rightarrow (W_C \rightarrow \{0, 1\})$$

w_1 — świat, w którym KN wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_2 — świat, w którym RT wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_3 — świat, w którym SM wygrał wybory prezydenckie 2025;

w_1 — świat, w którym KN wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_2 — świat, w którym RT wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_3 — świat, w którym SM wygrał wybory prezydenckie 2025;

Kaplanowski charakter dla „ja”
 użytego w czasie zaprzysiężenia nowego prezydenta w roku 2025:

	W_{C1}	W_{C2}	W_{C3}
$W_{A1} = \langle \text{KN}, s, t \rangle$	KN	KN	KN
$W_{A2} = \langle \text{RT}, s, t \rangle$	RT	RT	RT
$W_{A3} = \langle \text{SM}, s, t \rangle$	SM	SM	SM

$$W_A \rightarrow (W_C \rightarrow E)$$

w_1 — świat, w którym KN wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_2 — świat, w którym RT wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_3 — świat, w którym SM wygrał wybory prezydenckie 2025;

Kaplanowski charakter dla „ja”
użytego w czasie zaprzysiężenia nowego prezydenta w roku 2020:

	W_{C1}	W_{C2}	W_{C3}
$W_{A1} = \langle \text{KN}, s, t \rangle$	KN	KN	KN
$W_{A2} = \langle \text{RT}, s, t \rangle$	RT	RT	RT
$W_{A3} = \langle \text{SM}, s, t \rangle$	SM	SM	SM

- W jakim sensie *ja* zachowuje się „sztywno”?

w_1 — świat, w którym KN wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_2 — świat, w którym RT wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_3 — świat, w którym SM wygrał wybory prezydenckie 2025;

Kaplanowski charakter dla „ja wygrałem wybory”
 użytego w czasie zaprzysiężenia nowego prezydenta w roku 2025:

	W_{C1}	W_{C2}	W_{C3}
$W_{A1} = \langle \text{KN}, s, t \rangle$	1	0	0
$W_{A2} = \langle \text{RT}, s, t \rangle$	0	1	0
$W_{A3} = \langle \text{SM}, s, t \rangle$	0	0	1

$$W_A \rightarrow (W_C \rightarrow \{0, 1\})$$

w_1 — świat, w którym KN wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_2 — świat, w którym RT wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_3 — świat, w którym SM wygrał wybory prezydenckie 2025;

Kaplanowski charakter dla „prezydent elekt”
 użytego w czasie zaprzysiężenia nowego prezydenta w roku 2025:

	W_{C1}	W_{C2}	W_{C3}
$W_{A1} = \langle \text{KN}, s, t \rangle$	KN	RT	SM
$W_{A2} = \langle \text{RT}, s, t \rangle$	KN	RT	SM
$W_{A3} = \langle \text{SM}, s, t \rangle$	KN	RT	SM

w_1 — świat, w którym KN wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_2 — świat, w którym RT wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_3 — świat, w którym SM wygrał wybory prezydenckie 2025;

Kaplanowski charakter dla „prezydent elekt”
użytego w czasie zaprzysiężenia nowego prezydenta w roku 2025:

	W_{C1}	W_{C2}	W_{C3}
$W_{A1} = \langle \text{KN}, s, t \rangle$	KN	RT	SM
$W_{A2} = \langle \text{RT}, s, t \rangle$	KN	RT	SM
$W_{A3} = \langle \text{SM}, s, t \rangle$	KN	RT	SM

[?] Czy „prezydent elekt” zachowuje się „sztywno”?

w_1 — świat, w którym KN wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_2 — świat, w którym RT wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_3 — świat, w którym SM wygrał wybory prezydenckie 2025;

Kaplanowski charakter dla „prezydent elekt”
 użytego w czasie zaprzysiężenia nowego prezydenta w roku 2025:

	W_{C1}	W_{C2}	W_{C3}
$W_{A1} = \langle \text{KN}, s, t \rangle$	KN	RT	SM
$W_{A2} = \langle \text{RT}, s, t \rangle$	KN	RT	SM
$W_{A3} = \langle \text{SM}, s, t \rangle$	KN	RT	SM

[!] To nie tyle „sztywność”, ale „niezależność od kontekstu”.

w_1 — świat, w którym KN wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_2 — świat, w którym RT wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_3 — świat, w którym SM wygrał wybory prezydenckie 2025;

Kaplanowski charakter dla „Karol Nawrocki”
 użytego w czasie zaprzysiężenia nowego prezydenta w roku 2025:

	W_{C1}	W_{C2}	W_{C3}
$W_{A1} = \langle \text{KN}, s, t \rangle$	KN	KN	KN
$W_{A2} = \langle \text{RT}, s, t \rangle$	KN	KN	KN
$W_{A3} = \langle \text{SM}, s, t \rangle$	KN	KN	KN

w_1 — świat, w którym KN wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_2 — świat, w którym RT wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_3 — świat, w którym SM wygrał wybory prezydenckie 2025;

Kaplanowski charakter dla „Karol Nawrocki”
 użytego w czasie zaprzysiężenia nowego prezydenta w roku 2025:

	W_{C1}	W_{C2}	W_{C3}
$W_{A1} = \langle \text{KN}, s, t \rangle$	KN	KN	KN
$W_{A2} = \langle \text{RT}, s, t \rangle$	KN	KN	KN
$W_{A3} = \langle \text{SM}, s, t \rangle$	KN	KN	KN

[?] W jakim sensie „Karola Nawrocki” zachowuje się „sztywno”?

w_1 — świat, w którym KN wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_2 — świat, w którym RT wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_3 — świat, w którym SM wygrał wybory prezydenckie 2025;

Kaplanowski charakter dla „Karol Nawrocki”
użytego w czasie zaprzysiężenia nowego prezydenta w roku 2025:

	W_{C1}	W_{C2}	W_{C3}
$W_{A1} = \langle \text{KN}, s, t \rangle$	KN	KN	KN
$W_{A2} = \langle \text{RT}, s, t \rangle$	KN	KN	KN
$W_{A3} = \langle \text{SM}, s, t \rangle$	KN	KN	KN

[!] To sztywność i niezależność od kontekstu w jednym!

w_1 — świat, w którym KN wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_2 — świat, w którym RT wygrał wybory prezydenckie 2025;
 w_3 — świat, w którym SM wygrał wybory prezydenckie 2025;

Kaplanowski charakter dla „Jestem teraz tutaj”
użytego w czasie i miejscu zaprzysiężenia nowego prezydenta:

	W_{C1}	W_{C2}	W_{C3}
$W_{A1} = \langle \text{KN}, s, t \rangle$	1	0	1
$W_{A2} = \langle \text{RT}, s, t \rangle$	1	1	0
$W_{A3} = \langle \text{SM}, s, t \rangle$	1	0	1

Krótko o semantyce 2D:

Podsumowanie:

	sztywność	niezależność od kontekstu
deskrypcje	NIE	TAK
wyrażenia okazjonalne	TAK	NIE
nazwy	TAK	TAK

Krótko o semantyce 2D:

Dygresja:

- Co z „nieautomatycznymi” wyrażeniami okazjonalnymi?
→ *to, ten X, tamten Y, ...*

Krótko o semantyce 2D:

Dygresja:

- Co z „nieautomatycznymi” wyrażeniami okazjonalnymi?
→ *on, ona, to, ten X, tamten Y, ...*

Dwie konkurencyjne odpowiedzi:

- teorie intencji referencyjnych
(→ K. Bach 1987, 1995, późny Kaplan);
- teorie aktów wskazywania
(→ M. Reimer 1995, wczesny Kaplan).

Krótko o semantyce 2D:

Dygresja:

- Co z „nieautomatycznymi” wyrażeniami okazjonalnymi?
→ *on, ona, to, ten X, tamten Y, ...*

Dwie konkurencyjne odpowiedzi:

- teorie intencji referencyjnych
(→ K. Bach 1987, 1995, późny Kaplan);
- teorie aktów wskazywania
(→ M. Reimer 1995, wczesny Kaplan).

Przykład Kaplana (nieco zmodyfikowany):

(*) To jest portret największego polskiego filozofa.

Krótko o semantyce 2D:

Dygresja:

- Co z „nieautomatycznymi” wyrażeniami okazjonalnymi?
→ *on, ona, to, ten X, tamten Y, ...*

Dwie konkurencyjne odpowiedzi:

- teorie intencji referencyjnych
(→ K. Bach 1987, 1995, późny Kaplan);
- teorie aktów wskazywania
(→ M. Reimer 1995, wczesny Kaplan).

Przykład Kaplana (nieco zmodyfikowany):

(*) To jest portret największego polskiego filozofa.

Ważne: idea „ograniczeń referencjalnych” (Bach 1987, 2001).

#2 teoria okazowo-zwrotnych warunków prawdziwości
(ang. *token-reflexive truth conditions theory*);

#2 teoria okazowo-zwrotnych warunków prawdziwości
(ang. *token-reflexive truth conditions theory*);

Dość **stara**, ale ciągle **popularna** idea:

- wypowiedzi zdań okazjonalnych mają
okazowo-zwrotne (ang. *token-reflexive*) warunki prawdziwości.

→ H. Reichenbach 1947; J. Perry 2001; K. Korta & J. Perry, 2011.

#2 teoria okazowo-zwrotnych warunków prawdziwości
(ang. *token-reflexive truth conditions theory*);

Dość **stara**, ale ciągle **popularna** idea:

- wypowiedzi zdań okazjonalnych mają **okazowo-zwrotne** (ang. *token-reflexive*) warunki prawdziwości.

→ H. Reichenbach 1947; J. Perry 2001; K. Korta & J. Perry, 2011.

- To w pewnym sensie redukcja wszystkich wyrażen okazjonalnych do jednego: *ta wypowiedź*.
- Treść okazowo zwrotna uwzględnia „cognitive significance” (zob. Frege o „GP = GW”).

(1) Wracam za godzinę.

(1') Nadawca tej wypowiedzi wróci w miejsce tej wypowiedzi za godzinę od czasu tej wypowiedzi.

(1) Wracam za godzinę.

(1') Nadawca tej wypowiedzi wróci w miejsce tej wypowiedzi za godzinę od czasu tej wypowiedzi.

(3) Pada śnieg.

(3') Pada śnieg w miejscu tej wypowiedzi w czasie tej wypowiedzi.

- (1) Wracam za godzinę.
- (1') Nadawca tej wypowiedzi wróci w miejsce tej wypowiedzi za godzinę od czasu tej wypowiedzi.
- (1'') Nadawca tej wypowiedzi wróci w miejsce *istotne w chwili* tej wypowiedzi za godzinę od czasu tej wypowiedzi.
- (3) Pada śnieg.
- (3') Pada śnieg w miejscu tej wypowiedzi w czasie tej wypowiedzi.

- (1) Wracam za godzinę.
- (1') Nadawca tej wypowiedzi wróci w miejsce tej wypowiedzi za godzinę od czasu tej wypowiedzi.
- (1'') Nadawca tej wypowiedzi wróci w miejsce *istotne w chwili* tej wypowiedzi za godzinę od czasu tej wypowiedzi.
- (3) Pada śnieg.
- (3') Pada śnieg w miejscu tej wypowiedzi w czasie tej wypowiedzi.
- (3'') Pada śnieg w miejscu *istotnym w chwili* tej wypowiedzi w czasie *istotnym w chwili* tej wypowiedzi.

- (1) Wracam za godzinę.
- (1') Nadawca tej wypowiedzi wróci w miejsce tej wypowiedzi za godzinę od czasu tej wypowiedzi.
- (1'') Nadawca tej wypowiedzi wróci w miejsce *istotne w chwili* tej wypowiedzi za godzinę od czasu tej wypowiedzi.
- (3) Pada śnieg.
- (3') Pada śnieg w miejscu tej wypowiedzi w czasie tej wypowiedzi.
- (3'') Pada śnieg w miejscu *istotnym w chwili* tej wypowiedzi w czasie *istotnym w chwili* tej wypowiedzi.

Pytanie:

- istotność (ang. *salience*) — jaka to kategoria?
(→ M. Garcia-Carpintero 1998; F. Recanati 2004)

- (1) Wracam za godzinę.
- (1') Nadawca tej wypowiedzi wróci w miejsce tej wypowiedzi za godzinę od czasu tej wypowiedzi.
- (1'') Nadawca tej wypowiedzi wróci w miejsce *istotne w chwili* tej wypowiedzi za godzinę od czasu tej wypowiedzi.
- (3) Pada śnieg.
- (3') Pada śnieg w miejscu tej wypowiedzi w czasie tej wypowiedzi.
- (3'') Pada śnieg w miejscu *istotnym w chwili* tej wypowiedzi w czasie *istotnym w chwili* tej wypowiedzi.

Ważne:

- czas i miejsce wypowiedzi / czas i miejsce ewaluacji;
kontekst wypowiedzi / okoliczności ewaluacji.

- (1) Wracam za godzinę.
- (1') Nadawca tej wypowiedzi wróci w miejsce tej wypowiedzi za godzinę od czasu tej wypowiedzi.
- (1'') Nadawca tej wypowiedzi wróci w miejsce *istotne w chwili* tej wypowiedzi za godzinę od czasu tej wypowiedzi.
- (3) Pada śnieg.
- (3') Pada śnieg w miejscu tej wypowiedzi w czasie tej wypowiedzi.
- (3'') Pada śnieg w miejscu *istotnym w chwili* tej wypowiedzi w czasie *istotnym w chwili* tej wypowiedzi.

Ważne:

- treść okazowo-zwrotna / treść referencyjna, zob. Perry 2001, Korta & Perry 2007, 2011;
- Grice o częściowym/pełnym rozpoznaniu tego, co powiedziane.

Jeszcze inne podeście (#3)
→ podejście językoznawcze.

Jeszcze inne podeście (#3)
→ podejście językoznawcze.

Kategorie deiktyczne:

- osoba: pierwsza, druga, trzecia,

Jeszcze inne podeście (#3)
→ podejście językoznawcze.

Kategorie deiktyczne:

- osoba: pierwsza, druga, trzecia,
- miejsce: nieodległe, dalsze,

Jeszcze inne podeście (#3)
→ podejście językoznawcze.

Kategorie deiktyczne:

- osoba: pierwsza, druga, trzecia,
- miejsce: nieodległe, dalsze,
- czas: kodowania i odbioru.

Jeszcze inne podeście (#3)
→ podeście językoznavcze.

Kategorie deiktyczne:

- osoba: pierwsza, druga, trzecia,
- miejsce: nieodległe, dalsze,
- czas: kodowania i odbioru.
- okazjonalność tekstowa;

(16) *Eeeee...* tak właśnie mi odpowiedział!

(17) *Bum-bum, bum-bum...* to właśnie jest ten rytm.

(7) Wczoraj złowiłem taaaką rybę!

Jeszcze inne podeście (#3)
→ podeście językoznawcze.

Kategorie deiktyczne:

- osoba: pierwsza, druga, trzecia,
- miejsce: nieodległe, dalsze,
- czas: kodowania i odbioru.
- okazjonalność tekstowa;
- okazjonalność społeczna:
→ formy grzecznościowe, wołacze itp.

Kategoria *deiktycznego środka*:

- (i) nadawca wypowiedzi,
- (ii) miejsce wypowiedzi,
- (iii) czas wypowiedzi,
- (iv) główny temat i cel wypowiedzi,
- (v) ranga i status społeczny nadawcy.

Kategoria *deiktycznego środka*:

- (i) nadawca wypowiedzi,
- (ii) miejsce wypowiedzi,
- (iii) czas wypowiedzi,
- (iv) główny temat i cel wypowiedzi,
- (v) ranga i status społeczny nadawcy.

Ważne:

- komunikacja wiąże się z ciągłą zmianą deiktycznego środka
(→ Tomasello 1999 o *role-reversal imitation*).

Jak używamy wyrażień i środków deiktycznych?

- a. użycie gestowe,
- b. użycie symboliczne,
- c. użycie nieokazjonalne.

Jak używamy wyrażień i środków deiktycznych?

- a. użycie gestowe,
- b. użycie symboliczne,
- c. użycie nieokazjonalne.

- (18)
- a. Pójdiesz ze mną *ty*, *ty* i *ty*, ale nie *ty*.
 - b. No i co żeś *ty* zrobił!
 - c. *Ty*, który tu wchodzisz, pożegnaj się z nadzieją.

Jak używamy wyrażień i środków deiktycznych?

- a. użycie gestowe,
- b. użycie symboliczne,
- c. użycie nieokazjonalne.

- (18) a. Pójdiesz ze mną *ty*, *ty* i *ty*, ale nie *ty*.
b. No i co żeś *ty* zrobił!
c. *Ty*, który tu wchodzisz, pożegnaj się z nadzieją.

- (19) a. — Kto to zrobi?
— *Ja* !
b. — Czy przysięgasz mówić prawdę, ... ?
— (*Ja*) przysięgam.

Jak używamy wyrażień i środków deiktycznych?

- a. użycie gestowe,
- b. użycie symboliczne,
- c. użycie nieokazjonalne.

- (18) a. Pójdiesz ze mną *ty*, *ty* i *ty*, ale nie *ty*.
b. No i co żeś *ty* zrobił!
c. *Ty*, który tu wchodzisz, pożegnaj się z nadzieją.

- (19) a. — Kto to zrobi?
— *Ja* !
b. — Czy przysięgasz mówić prawdę, ... ?
— (*Ja*) przysięgam.

- (20) a. Powiesz to *jemu*, *jemu* i *jej*.
b. Ależ *ona* ładnie wygląda!
c. Janek sam pozmywał naczynia. *On* się rozwija!

Jak używamy wyrażień i środków deiktycznych?

- a. użycie gestowe,
- b. użycie symboliczne,
- c. użycie nieokazjonalne.

- (21)
- a. Połóż to w *tym* miejscu.
 - b. W *tym* miejscu nie szanuje się ludzi.
 - c. W *tym* i tamtym miejscu ...

Jak używamy wyrażień i środków deiktycznych?

- a. użycie gestowe,
- b. użycie symboliczne,
- c. użycie nieokazjonalne.

- (21)
- a. Połóż to w *tym* miejscu.
 - b. W *tym* miejscu nie szanuje się ludzi.
 - c. W *tym* i tamtym miejscu ...

- (22)
- a. Przesuń to stąd *tam*.
 - b. Halo, jesteś *tam*?
 - c. Izba wytrzeźwień. *Tam* trafia każdy porządny mężczyzna.

Jak używamy wyrażień i środków deiktycznych?

- a. użycie gestowe,
- b. użycie symboliczne,
- c. użycie nieokazjonalne.

- (21)
- a. Połóż to w *tym* miejscu.
 - b. W *tym* miejscu nie szanuje się ludzi.
 - c. W *tym* i tamtym miejscu ...

- (22)
- a. Przesuń to stąd *tam*.
 - b. Halo, jesteś *tam*?
 - c. Izba wytrzeźwień. *Tam* trafia każdy porządny mężczyzna.

Użycia nieokazjonalne:

- anafory,
- inne.

Znaczenie pierwotne,
tj. to, co powiedziane *lub* to, co się mówi (ang. *what is said*)

(23) On jest w potrzasku.

Znaczenie pierwotne,
tj. to, co powiedziane *lub* to, co się mówi (ang. *what is said*)

(23) On jest w potrzasku.

Opis znaczenia pierwotnego wypowiedzi zdania (23):

(24) Pewien osobnik płci męskiej
albo (a) znalazł się w kłopotliwej sytuacji,
z której nie może znaleźć wyjścia,
albo (b) część jego ciała utkwiała w pewnym narzędziu
stosowanym do łapania zwierzyny leśnej.

Znaczenie pierwotne,
tj. to, co powiedziane *lub* to, co się mówi (ang. *what is said*)

(23) On jest w potrzasku.

Opis znaczenia pierwotnego wypowiedzi zdania (23):

(24) Pewien osobnik płci męskiej
albo (a) znalazł się w kłopotliwej sytuacji,
z której nie może znaleźć wyjścia,
albo (b) część jego ciała utkwiała w pewnym narzędziu
stosowanym do łapania zwierzyny leśnej.

Ważne:

- ustalenie (24) nie wymaga odwołania się do kontekstu;
- jednak pełne rozpoznanie tego, co ktoś mówi za pomocą (23), wymaga uwzględnienia informacji kontekstowej;

Znaczenie pierwotne,
tj. to, co powiedziane *lub* to, co się mówi (ang. *what is said*)

(23) On jest w potrzasku.

Opis znaczenia pierwotnego wypowiedzi zdania (23):

(24) Pewien osobnik płci męskiej
albo (a) znalazł się w kłopotliwej sytuacji,
z której nie może znaleźć wyjścia,
albo (b) część jego ciała utkwiała w pewnym narzędziu
stosowanym do łapania zwierzyny leśnej.

Ważne:

- ustalenie (24) nie wymaga odwołania się do kontekstu;
- jednak pełne rozpoznanie tego, co ktoś mówi za pomocą (23), wymaga uwzględnienia informacji kontekstowej;
- czy wymaga odwołania się do **zasad konwersacyjnych**?

Warto wiedzieć

- okazjonalność jako wyjątkowa forma zależności od kontekstu;
okazjonalność jako wspólny przedmiot badań pragmatyki i semantyki;
- rodzaje wyrażen okazjonalnych;
- Frege o semantyce 1D: ekstensja oraz intencja; zasada składalności;
- ograniczenia eksplanacyjne semantyki 1D;
- kategoria „sztywności”: nazwy własne *versus* deskrypcje;
- semantyka 2D: intensja 2D jako charakter, treść a intensja 2D;
- przykład z AD, RT i KB;
- semantyka okazowo-zwrotnych warunków prawdziwości;
pojęcie istotności; kontekst wypowiedzi *versus* okoliczności ewaluacji;
- ujęcie językoznawcze o kategoriach deiktycznych oraz
o zastosowaniach gestowych, symbolicznych i nieokazjonalnych